DISSERTATIO
INAUGURALIS
MEDICO - PRACTICA
DE
PHTHISI
QUAM
ANNUENTE INCLYTA FACULTATE
MEDICA
IN
ANTIQUISSIMA AC CELEBRRIMA
UNIVERSITATE VIENNENSI
PRO SUPREMA
DOCTORATUS LAUREA
ſummisque
IN MEDICINA HONORIBUS ATQUE
PRIVILEGIIS LEGITIME CONSEQUENDIS
Publicæ Disquiſitioni ſubmittit

DOMINICUS PAUR,
AUSTRIACUS ROETZENSIS.

Diſputabitur
IN MAGNO UNIVERSITATIS PALATIO,
Hora, die Menſis.
ANNO MDCCLXXXIII.

VIENNÆ,
TYPIS CHRISTIANI FRIDERICI WAPPLER.

REVERENDISSIME,

PERILLUSTRIS, AC AMPLISSIME

DOMINE DOMINE

A B B A S!

Longum quidem, at expecta- tiſſimum tempus, quo ferventis animi mei gratitudinem deteſtari TIBI poſſem. Singularis enim eſt illa gratia, nec unquam ſatis a me extollenda, qua me jam a teneris protegebas, ſic me par- vulum patre amante deſtitutum deſertumque filium, patre aman- tiſſimo ditaſti. Me infelicem quidem utpote parentibus or- bum, at feliciſſimum, cum tan-

tum mihi præſtitiſti, quantum parentes mei præſtare mihi nunquam potuiſſent; per TE vivo, Cathetram conſcendo. Quid mirum eſt, nam qui animum TUUM noſcit, TUUMque omnibus bene conſulendi deſiderium, non mirabitur, TE filium deſertum ſuſcepiſſe. Neque a TE ſolum ſed etiam a Venerabili Conventu TUO plurima gratia me accumulatum teſtor. Utinam! tantum

tum

tum in me eſſet vel facultatis vel potentiæ, ut debitum gratitudinis meæ teſtimonium TIBI præbere poſſem.

At procul abeſt, leve nimis eſt opusculum, nec Nomine TUO ſatis dignum, quod tanquam gratitudinis meæ pignus ac monumentum TIBI ſtatuo.

Accipe igitur voluntatem & ſatisfaciendi connatum, accipe primitias meorum laborum eo

ani-

animo, quo TIBI easdem dedico, rogoque ut non desinas esse, qui mihi semper fuisti, Patronus.

REVERENDISSIMÆ,
PERILLUSTRIS AC AMPLISSIMÆ
DOMINATIONIS TUÆ

Devotissimus AUTOR.

DE PHTHISI.

Dum de Phthiſi loquor, non intelligo illam ſolum Phthiſeos ſpeciem, quam purutentam appellant, ſed alias quoque ſpecies, ita, ut hoc nomine etiam tabem, hecticam, atrophiam comprehendam. Sunt, qui etiam inter ſingulas has ſpecies diſcrimen facinnt, ſic Phthiſim dicunt, dum hic morbus originem ducit ab ulcere interno corpus depaſcente; ſi hoc ulcus ſedem habeat in polmone, Phthiſin pulmonalem; ſi in hepate hepaticam &c. appellant, nomine ſcilicet deducto ab affecto viſcere. Atrophiam adeſſe ſtatuunt, ſi conſumptio corporis contingat absque ullo febrili motu; attamen ſi motum ſebrilem obſervaverint, jam non atrophiam, ſed tabem nominant.

Adeſt in hoc morbo emaciatio corporis evidens, ita, ut caro muſculorum fere omnis videatur abſumi, quamvis pinquedo ſola ſit inter fibrarum muſcularium faſciculos locata, quæ atteritur, movetur, evacuatur, nec reparatur denuo, illæſa ipſa ſubſtantia muſculari. Hanc emaciationem, ſi lenta fue-

rit, a quacunque demum caufa originem duxerit, Phthifim feu tabem apellemus.

PTTHISIS PURULENTA.

Phthifis purulenta adeffe dicitur, dum pus in faguinem reforbetur vel ex ulcere interne alicubi latitante, vel etiam externe apparente, ficque febrim excitat continuam remittentem tertianam plerumque, vel etiam aliam remittentium fpeciem: dum nempe pus in faguinem reforptum majori copia adeft, motum excitat, quo flt, ut pus majori impetu in circulum feratur, illudque aut depofitum in cavum aliquod corporis varia excitat fymptomata pro varietate partium affectarum, aut depofitnm ad collatoria quædam de corpore effertur; fic dum fertur ad fuperficiem corporis, forma fudoris expellitur; dum ad vias urinarias, forma urinæ jam turbidæ, aut eito turbidæ factæ deponentis ilico materiem albicantem: non glutinofam; dum ad alvum, plerumque excitat diarrhæam colliquativam. Hac vel fimili ratione depurato fanguine motus humorum compefcitur, atque quies redit corpori, donec iterum de novo fufficiens excitando motui majori materies purulenta in fanguine colligatur, quo facto idem denuo redit paroxysmus.

Patet ex his, qua ratione fiat, ut corpus emacietur, fcilicet dum pus in fauguinem reforptum acrimoniam eidem inducit purulentam, fanquinem ineptum reddit ad nutriendum, caufas tamen detritus majoris

auget

auget rodendo ſtamina ſolidorum, augendo motum humorum, alendo febrim hecticam.

Eſt & alia ratio, quare corpus in hac Phthiſeos ſpecie adeo conſummatur, ſcilicet dum ulcus valde laxum eſt & magnum humorum affluxum patitur, aut latam plagam occupat, fit, ut ob magnam humorum deperditionem corpus privetur bonis ſuccis, nutrientibus, quibus reliquarum partium robur, ac maſculorum toroſitas conſervari deberet.

Ulcus, ut ſuperius dixi, eſt aut internum, aut etiam externum. Interna ulcera in variis partibus, in variis viſceribus deprehenduntur, uti in hepate, in liene &c., ſæpiſſime tamen in pulmonibus deprehenduntur. Hinc pauca quædam de ulceribus pulmonum attingam.

Ulcera pulmonum diverſam ſæpe habent naturam, quam niſi exacte conſideres, fruſtra in ejus medendi ratione deſudabis. Hinc juvat paucis in hujus diverſitatem inqnirere.

Atque omnium primo ponamus, ulcus eſſe natnm ab inflammatione pulmonum in ſuppurationem abeunte rupto abſceſſu ex integro, ita, ut pus liberrime ope tuſſis ejici poſſit, vel etiam non abſceſſu facto, ſed ſtatim nato parvo ulcuſculo ſenſim majori facto ita, ut nunc majorem copiam puris boni fundat. Talis Phthiſis ad tali ulcere nata bonis ceteroquin & blandis humoribus in corpore præſentibus difficilimæ ſsnationis non erit, præcipue ſi nondum diu duraverit; etenim ejecto pure brevi aut ſponte,

aut

aut etiam levibus remediis adhibitis poterit ſanari. Attamen ſi abſceſſus pro parte fuerit ruptus, ita, ut pus liberrime egredi non poſſit, remanebit ſemper pars puris in pulmone, conſolidatio nulla ſperari poterit, ſed pus attenuatum, in ſanguinem reſorptum alet febrim, hecticam. In hoc caſu videntur emollientia, diluentia, diuretica blanda multum prodeſſe, quatenus ulcus laxant, aperturam vomicæ promovent, pus diluunt, & de corpore eluunt per vias urinarias.

Alia eſt ulceris conditio, dum undique apertum eſt, laxum, dum copioſum pus fundit, diſſolutum, cænoſum, dum vires vitæ ſenſim atteruntur, corpus conſumitur, certe in hoc caſu indicantur talia, quæ ulcus quidem depurant, ſed ſimul etiam roborant, ſuppurationem nimiam cohibent, acrimoniam involvunt & ſanguinem vi antiſeptica a corruptione præſervant, qualia ſunt cortex peruvianus, lichen islandicus, cum emollientibus, polygala, plantæ vulnerariæ, vel balſamica blandiora.

Status ulceris huic conditioni penitus oppoſitus eſt, dum ulcus nimis tenſum, ſubinflammatum, aut etiam inflammatum eſt: adeſt tunc ſæpe quidam dolor thoracis oppreſſorius, aut etiam punctorius, quandoque autem vix percipitur, pulſus celer, ſubdurus, ſanguis de vena miſſus eruſtam inflammatoriam oſtendit. Hæc Phthiſeos ſpecies, quæ inflammatoria dici poſſet, prioris remediis deberet exacerbari; curatur autem, aut ſaltem mitigatur venæ ſectioni-

bus

bus de tempore in tempus institutis, parvis tamen, nec excedentibus quinque vel sex uncias sanguinis, ne vires vitæ corruant. Remedia conveniunt mere emollientia, antiphlogistica, detergentia blanda, ut Althæa, Flores Verbasci, mel, oxymel, serum lactis &c.

Non solum conditionem ulceris, sed etiam causam, ex qua originem duxit, considerandam esse orbitror. Multum enim potest sæpe cognitio causæ originæ lucis obscuris rebus affundere; sic si scias in homine scabioso cæterum sano brevi natam esse Phthisim, postquam imprudenter & intempestive plumbata externe adhibebantur, conjicere poteris, materiem illam, quæ superficiem corporis antea occupabat, nunc alias sumpsisse vias, nunc pulmonem petiisse, ibique Phthisim scabiosam excitasse. In hoc casu, puto, dabis talia, quæ alias haud dedisses, dabis flores sulphuris, decoctum bardanæ, herbæ fumariæ, decocta lignorum &c. scilicet uno oculo intueberis ulcus pulmonum, nec exhibebis, quæ ulceri ut ulceri nocere poterunt; altero tamen materiem peccantem considerabis, illamque domandam aut expellandam curabis.

Quod de Phthisi a scabie intempestive retropressa orta dixi, hoc pariter de Phthisi ab ulcere venereo in pulmone nato tenendum est, scilicet in tali Phthiseos specie curam adhibebis antivenereani, quamvis hæc in alia Phthiseos specie plurimum noceret.

Ex his, quorum adhuc plura exempla adduci possent, sufficienter patet, sæpenumero

mero multum referre, ut originariam Phthiſeos cauſam conſideremus.

Quæ de Phthiſi pulmonali diximus, eadem fere de reliquarum viſcerum Phthiſi dici poſſunt, ſi illa excipias, quæ diverſitatem faciunt ratione ſitus & naturæ viſceris, ſic ſæpe periculoſior eſt Phthiſis hepatica, quam pulmonalis, cum pus non æque bene evacuari poſſit, ac in pulmone per tuſſim fit, niſi forte per ductum hepaticum in inteſtina viam inveniat. Contrarium obtinet in renibus, ex quibus quotidie pus depluere poteſt in pelvim renum, exinde per ureteres in veſicam urinariam, ex qua una cum urina evacuatur.

Ulcera externa raro Phthiſim inducunt, niſi valde magna ſint, & magna fiat jactura humorum quotidie in pus converſorum, v. g. poſt exſtirpationem mammæ, artuum, poſt amputationes &c. Minus tamen a pure reſorpto fit emaciatio, cum ſat facile depurari ulcus poſſit.

Remedia requiruntur, quæ ulcus roborare, ac ſuppurationem nimiam cohibere valeant, atque etiam ſanguinem a curruptione præſervare. Laudatur cortex peruvianus, uti etiam radix arnicæ in pulvere ad drachmam dimidiam omni bihorio data. Hæc ſæpe profuit, ubi cortex peruvianus non ſuffecit.

PHTHISIS TUBERCULOSA.

Accidit quandoque, ut vel ex ipſa corporis conſtitutione, vel ex aliis cauſis in pul-

pulmone quædam loca obſtruantur, indurentur, ſicque naſcantur tubercula, quæ ſæpe diu feruntur absque eo, quod multum noceant, niſi forte ad motus corporis reſpirationem reddant difficiliorem, aut tuſſim ſiccam inducant. At ſi tubercula hæc majori humorum impetu offendantur, vel expectorantibus, reſolventibusque draſticis exagitentur, vel febre undecunque accedente exacerbentur, non æque tuto adſuut, ſed incipiunt inflammari, quum inflammationi concipiendæ peridonea ſint, & tandem abeunt in ſuppurationem, in vomicam unam, vel plures, prout unum vel plura tubercula inflammantur. Talis vomica ſæpe feliciter rumpitur, & pus per vaſa aerea pulmonum evacuatur, ulcus etiam ſæpe facile curatur, ſed occaſſione nova data novum denuo inflammatur tuberculum, nova fit ſuppuratio, nova vomica, qua rupta, novum ulcus. Hoc tam ſæpe accidit, quam ſæpe occaſio datur, & quandiu tuberculum adeſt in pulmone, ita, ut hanc Phthiſeos ſpeciem ſæpe per multos annos ferant, antequam moriantur.

Cura conſiſtit in remediis blande ſolventibus absque ſtimulo, qualia ſunt ſcorzonera, Sonchus, Taraxacum, cichoreum, gramen, cicuta, &c. Si ſtadium inflammationis aut ſuppurationis jam ſint ingreſſa tubercula, horum curam intelligis ex illis, quæ ſuperius de Phthiſi purulenta dixi.

TABES NUTRICUM.

Tabes nutricum oritur a nimia deperditione lactis, vel parciori quidem, attamen in talibus subjectis, quæ vel mediocrem lactis jacturam non ferunt. Notandum tamen est, morbum hunc paulo esse rariorem, quamvis nomen ejus frequentissime audiatur; plerumque enim nobiliores feminæ proles proprias non lactant & infimæ sortis fæminæ hunc morbum alioquin raro experiuntur. Hic metus Tabis medicos permovere non debet, ut nimis sint indulgentes, & matres ad lactatione dispensent; etenim quæ in utero per novem menses gestare potest, ea etiam lactare poterit, saltem per aliquot menses vel septimanas.

Nihilominus sunt tamen fœminæ, quæ vel ob teneram ætatem, vel delicatam corporis structuram, vel morbosam constitutionem hanc lactis jacturam aut plane non, aut saltem non diu ferunt, quin incipiant symptomatibus tabem nutricum annunciantibus laborare. Talem fæminam non solum a lactationis officio dispenses, sed etiam statim curam adhibebis, quam deinde indicabo, postquam hæc symptomata enumravero, quæ fere sequentia sunt: tussicula sicca, creba, respiratio angusta, sensus velluti constricti thoracis, dolores quasi rheumatici inter scapulas & ad nucham tractivi, calores fugitivi, maxime vespertini, febricula, nocturnæ sudatiunculæ, leipothyniæ, præcipue ventriculo vacuo, aut post lactationem, vertigo, visus læsus, obscuratus, nubi-

nubilofus, fymptomatum hyftericorum caterva, tandem febricula augetur, fit emaciatio, debilitas, & tuffi producuntur fputa puriformia, purulenta, & tandem etiam fanguinolenta, ficque vera Phthifis purulenta nafcitur.

Ex confideratione horum fymptomatum tufficulæ ficcæ, fenfus conftricti thoracis, febriculæ &c., & ex effectu inde obfervato, nempe fputis purulentis prodeuntibus videtur adeffe in initio inflammatio, aut fubinflammatio pulmonum, adeoque curam fecundum hæc fymptomata effe dirigendam.

Quare conveniunt oriente tabe nutricum mere emollientia, humectantia, parum nutrientia; poftea dum fputa jam purulenta prodeunt, cura illa debet adhiberi, quam fuperius de Phthifi purulenta indicavi.

Quare in initio hujus tabis laudanda funt emulfiones nitrofæ, juscula tenuia, quibus plantæ recentes, fucculentæ, folventes, nutrientes incoguuntur, uti Scorzonera, hordeum, avena &c; ferius decoctum corticis peruviani cum lacte, decoctum lichenis islandici cum cacao paratum &c. Sed fi neque fufpicio fubinflammationis adfit, neque fputa purulenta prodeant, fed folum adfit debilitas, emaciatio, nutrientia cum ablactatione apprime indicantur, qualia funt lacticinia, juscula teftudinum, cancrorum, limacum, ranarum, pullorum, viperarum &c. His tamen etiam

B fæpe

factare possit, quam nimia seminis evacuatio. Hinc videmus juvenes præstantissimos optimæ spei & utilissima aliquando reipublicæ membra, si huic vitio se dederint, ita destrui, ut in fatuos stupidosque viros degenerent, prout illi, qui majorem seminis œconomiam gerunt, robur corporis servant, animique. Etiam morbi nervorum huic causæ suam debent originem ita, ut in morbis nervorum abstrusioribus, qui juvenes maresque afficiunt, fere semper inter alias causas de hac cogitandum sit; inde morbi hypochondriaci, tetanus, catalepsis, epilepsia, paucis omnes morbi convulsivi visi sunt.

Tabes hæc dorsalis, & reliqui morbi ab evacuatione seminis nimia orti curantur sedula abstinentia a venere, diæta nutriente, reficiente, non stimulante, & dein roborantibus, præprimis cortice peruviano, aqua spadana &c.

TABES SCROPHULOSA.

Accidit sæpe, ut glandulæ variarum corporis partium indurentur & scrophulosæ fiant, quod quidem a diversis causis dependere potest, nihilominus sunt tamen, qui virus hoc scrophulosum specificum esse volunt. Solent glandulæ colli, bronchiales, mesenterii præ omnibus aliis aliarum partium glandulis sæpius indurari. Omnis tamen induratio quarumcunque glandularum debet in triplici statu considerari; primo in statu duritiei seu indolentiæ; secundo in

statu

ſtatu inflammatorio; tertio in ſtatu ſuppurationis.

Glandulæ in primo ſtatu conſtitutæ, indolentes nempe & induratæ atrophiam ſæpe inducunt non febrilem, morbum pueris voracibus perfrequentem, ruſticis pauperioribus, victu crudo & farinaceo utentibus. Quodſi in ejusmodi corpore glandulis ſcirrhoſis obſeſſo febris ex quacunque cauſa oritur, glandulæ hæ hucusque indolentes & induratæ inflammabuuntur a ſolo citatiori humorum motu, tranſibunt itaque ex ſtatu indolentiæ ſeu primo in ſtatum inflammatorium, & tandem, ni debita medella adhibeatur in ſtatum ſuppurationis. Hac ratione fiet, ut Phthiſim inducant purulentam.

Videmus ergo, plures dari ſpecies Phthiſis ſcrophuloſæ, prout glandulæ fuerint aut indolentes & duræ, ut atrophiam inducant, aut vero ex ſtatu indolentiæ in ſtatum inflammationis, aut tandem ſuppurationis fuerint converſæ.

Phthiſis hæc ſcrophuloſa oritur a variis cauſis, ſic poſt febres intermittentes non qualescunque ſed long*as*; poſt febres quartanas neglectas, aut intempeſtivo corticis peruviani uſu ſuppreſſas; poſt easdem adſtringentibus curatas; alumine, arſenico ſuppreſſas; item poſt febres etiam alias curatas absque præmiſſis evacuationibus, aut iisdem non iteratis; poſt febres intermittentes cortice dato legitime quidem ſanatas, at cortice non copioſius dato, non diutius, ut par erat, producto; cortice non juncto

 alïis

aliis remediis coindicatis. Eadem ſcrophuloſa Phthiſis oritur poſt febres æſtivales, poſt autumnales, univerſim poſt febres bilioſas, ſi curentur neglecta emetocatharſi indicata. Contingit etiam, ut febres autumnales & æſtivales ſolis venæ ſectionibus curatæ topicas inducant pulmonum affectiones & ſcrophuloſam diatheſin & Phthiſin. Porro oritur Phthiſis ſcrophuloſa poſt diarrhæas bilioſas, putridas, & dyſenterias opio intempeſtive cohibitas; poſt cruditates narcoticis incluſas; poſt rheumatismos gaſtricos non bene ſanatos, ſed tentatos ſudoriferis & venæ ſectionibus intempeſtivis. Novimus enim quandam claſſem rheumatum oriundam a fluctuante in ventriculo bile, novimus rheumatismos hos curari emeſi, purgantibus aut eccoproticis. Quodſi perverſa medendi ratione morbum aggrediaris, contingit, ut materies altius pulmonibus impingatur oriaturque Phthiſis Scrophuloſa. Obſervabantur pariter Scrophuloſæ Phthiſes poſt peripneumonias nothas, item etiam poſt pleuritites & peripneumonias veras, tandem poſt tuſſes ſtomachicas neglectas aut mucilaginoſis, tepidis, & oleoſis ſanatas.

Cura varia eſt & facile deſumenda ex cognito ſtatu glandularum aut induratarum & indolentium, aut inflammatarum, aut etiam ſuppuratarum. Attamen gravem hoc loco obſervationem dicam obſtructionem concernentem, ſcilicet in omni obſtructione ſeu ſcirrhoſa illa ſit, ſeu ſcrophuloſa, ſeu quæcunque alia, ſi aliqua pars corporis

ris obſtructa ſit, ſi reſolventibus tentetur, reſolutionem hanc ſemper in initio mitiſſimis remediis tentari debere, dein paulo fortioribus, ſed manu admodum ſuſpenſa, ne tam cito & præpropere validioribus ſolventibus utamur & locum obſtructum & indolentem convertamur in ſtatum inflammatorium & ſuppuratorium. Adhibitis remediis fortioribus obſtructus locus adeo non reſolvitur, ut potius materies obſtruens altius impingatur, & ſuperſtes ſanitas penitus peſſumdetur. Hoc módo contingit, ut, qui vivere loco obſtructo diutius potuiſſet, ipſa medendi methodo fuerit e vivis ſublatus.

Reſtant adhuc diverſæ tabis ſpecies, quæ tamen omnes ad dictas tabium ſpecies, revocari, aut ex morbis, quorum ſymptoma ſunt, facile cognoſci, & curari poſſunt: ſic eſt tabes in venereis, quæ oritur ab ipſo miaſmate corpus conſumente, vel ab ulcere venereo interne nato, vel a carie oſſis, vel ab ipſa inepta cura ſalivandi adhibita. Pariter tabes ſcorbutica eſſe poteſt vel ab ipſo morbo, vel ab ulcere interno ſcorbutico; tabes concroſa a cancro exulcerato; tabes hydropica, ubi videlicet abdomen aquarum mole turget, crura vero aut artus ſuperiores, & hi quidem præ cruribus emaciantur. Huc referri debet tabes rachiticornm, quam Petrus Foreſtus tabem pectoream thoracicam vocavit. Novimus rachiticorum artus extabeſcere, muſculorum carnes flacceſcere, & ſpeciem tabis referre ita, ut non inepte fuerit hic morbus appellatus tabes pectorea ſeu tabes

rachitica. Huc etiam referri debet tabes a vario veneno orta, tabes orta ab arſenico, a plumbatis, quæ tabes ſaturnina dicitur.

Omnis tabes, quæcunque ſpecies ſit, ad formandam bonam morbi prognoſin apte dividitur in incipientem & conſummatam. Phthiſis incipiens, Phthiſis conſummata frequentia apud authores vocabula ſunt: etenim hæc diviſio nil prorſus confert ad diagnoſin, ſed id facit, ut ſcias, quid timere debeas, quid poſſis ſperare. Nam ſi eſt Phthiſis ſolum incipiens, multum boni poteris ſperare; ſi conſummata, timere omnia. Proinde omnium maxime eſt neceſſarium ſymptomata Phthiſis conſummatæ bene memoria retinere, ne forte ſanitatem promittamus, dum mors inſtat; ne fors ægrum, aut adſtantes, aut nos metipſos, aut utrosque decipiamus. Hæc ferme ſymptomata ſunt Phthiſis conſummatæ: difficilis anhelitus levi motu excitato, facilis aut facilior in ſumma quiete, extenuatio muſculorum præcipue femoris & brachiorum, languor, pulſus parvi, præcipue & ceteres & facile evaneſcentes oppreſſo paulo fortius digito, impedita deglutitio, vox pertinaciter rauca, puſtulæ, præprimis circa collum, colliquatio per ſudores manifeſta, & per diarrhæam dictam colliquativam, febricula longa, ſi typum ſpectes, remittens, tertianam, aut potius ſemitertianam referens, ſimplex, duplicata, errabunda, ſed præcipue exacerbata poſt partum, itemque veſperi. Hæc ferme ſunt ſymptomata febriculæ tabificæ, hi characteres. Appetitus quidem in pleris-

risque tabificis adest, sed a modico cibo assumpto gravantur, & febrilem patiuntur paroxysmum. Diarrhæa, quam commemoravi, colliquans, absumens, & diuturna, fugax calor, & genarum fugax rubor vel unius vel utriusque, ardor in volis manuum ferme assiduus, signum certum latentis assiduo febriculæ. Animi plerumque in Phthisicis, si non alacritas adsit, saltem quædam peculiaris æquanimitas, quædam patientia morbi, & tolerantia facilis, & spes ut ut vana, attamen certa quasi ex opinione ægri de salute recuperanda. Mirum est, quam satis certo sibi promittant sanitatem, ut ut rebus quotidie in pejora ruentibus, ut a morte non multum remoti, semper sibi certam sanitatem promittant. Hæc diathesis sibi semper bona augurantis pertinet fere ad characteres individuos & essentiales consummatæ Phthisis. Mirum certe est & creatoris, & naturæ beneficium, propinquum in morbo certe lethali, in miserrimo alias valetudinis statu eos dulci spe reconvalescentiæ lactari; mors vero sequitur integerrimis plerumque sensibus, mors plerumque inopina inter surgendum, dum alvum ponunt, dum se se in alterutrum latus convertunt, dum bibunt, dum loquuntur.

Adductis symptomatibus, quæ Phthisim consummatam declarant, superest, ut etiam sciamus, quid de Phthisi nondum consummata judicandum sit, an aliquid spei affulgeat, vel plus metus immineat. Hinc debeo adhuc quosdam canones adducere, quibus in formanda prognosi dirigamur.

 1. Phthi-

1. Phthiſis purulenta a fomite purulento interno eoque majori lethalis eſt, ſi exitus antea puri liber conciliari nequeat. Hinc Vomicæ pulmonum majores (alia enim eſt ratio circa vomicas pulmonum minores) tarde disruptæ, aut etiam cito disruptæ, attamen habentes orificium peranguſtum, modicum itentidem puris profundentes certo mortem inferunt.

2. Phrhiſis hepatica purulenta funeſta eſt.

3. Renum Phthiſis purulenta ſubinde in initio curatur, ſi modo pus probe cum urina evacuetur; ſecus vero diu quidem fertur, donec integer ren in ſaccum purulentum fuerit converſus.

4. Collectio puris in cavo abdominis ſeu hydrops purulenta plerumque mortem adfert. Nam graves ſupponit viſcerum abdominalium ulcerationes; & ſi etiam aliunde in abdomen delatum ſit, niſi cito emittatur, enteritidem infert & viſcerum abdominalium inflammationes per ſe plerumque lethales.

5. Pus intra muſculos abdominales collectum, cito emiſſum in corpore cæteroquin bono aliquoties ægrum ſervavit.

6. Abſceſſus inteſtinorum, indeque oriri incipiens Phthiſis poſt longam dyſenteriam, ni is abſceſſus profundus ſit, ni late ſerpat, & ſi adſit juvenilis ætas, ſubinde utut raro curatur. Memorat Cl. Tralles abſceſſum inteſtini in ſe ipſo poſt curatam dyſenteriam ſanatum.

7. Phthi-

7. Phthisis purulenta ex nimia suppuratione post amputationem e. g. artus cujusdam majoris, vel ex abscessu quodam externo aperto, & nimiam puris quantitatem fundente, ejusmodi inquam Phthises sæpenumero curantur.

8. Phthises nutricum, præcipue si nondum purulenta sputent, sæpe sanantur.

9. Tabes dorsalis rarius occidit, sed ægrum vitæ miserrimæ tradit, ipsa morte miseriori, sensuum internorum & externorum debilitati, hyochondriis & omnibus hujus morbi furiis.

10. Tabes scrophulosorum rarissim ecuratur. Schrophulæ quidem curantur subinde, at orta inde extabescentia perquam raro.

11. Phthisis hydropicorum est lethalis.

12. Phthisis pectorea, seu rachitica initians, atque etiam aliquantum progressa sæpissime vitæ parcit, sed superstites inde ægri emaciati sunt & plerumque distorti.

Absolutis his, quæ tam ad cognitionem Phthisis consummatæ, quam etiam ad prognosin Phthisis nondum cosummato pertinent, pervenimus ad medendi methodum, quæ in tam diversis Phthisis speciebus, variisque eandem stipantibus conditionibus non raro oppositis una eademque, id est, specifica esse non potest; proinde pro diversitate rei alia atque alia seligi debet medendi ratio, de qua quidem hinc inde sparsim jam egi, attamen ut illa, quæ hinc inde apte dicere non potui, non intermittam, & ut omnes curationum modos in unum

quasi

quasi fasciculum colligam, breviter adhuc de his agendum statui.

Omnes fere Phthisim curandi methodi ad sex revocari possunt, quarum 1. Methodus nutriens, 2. roborans, 3. methodus balsamica & detergens, 4. resolvens, 5. methodus antiphlogistica, 6. Methodus, mirum dictu attamen certum! methodus evacuans per emesin. De his singulis agam.

1. METHODUS NUTRIENS.

Hæc methodus consistit in eo, ut exhibeamus talia ægro, quæ facile a ventriculo digeri, & in bonum chylum ac sanguinem mutari possunt, quo partes coporis depertitæ restituantur. Talia tam regnum vegetabile, quam animale præbet, præcipue tamen sunt; lac ejusque serum, lac humanum potius utpote magis analogum corpori nostri; dein asininum, caprinum, vaccinum ordine solent adhiberi; ova vi nutriente jam laudavit Hippocrates dum ajit; *Volucrum ova validum quid & nutriens & inflans habent*; carnes teneriores vitulorum, pullorum, ranarum, viperarum horumque juscula; pariter juscula cancrorum, limacum, testudinum; hordeum, avena, oryza, indeque parati cremores, gelatinæ, panis biscoctus &c.

Videndum jam est, quando prima hæc methodus, quæ nutrientia exhibet, conveniat, & quando contraindicetur. Convenit

nit in omni tabis ſpecie, quæ oritur a nimia humorum quorumcunque deperditione, in tabe adeoque nutricum, in tabe orta ab hæmorrhagiis magnis & frequentioribus, in tabe dorſali &c.

Non convenit methodus hæc valde nutriens, in tabe purulenta, niſi lac dilutum, aut potius ſerum, vel lac ebutyratum; juſcula vero carnis, aut carnes ipſæ mirum quantum ſolent febrem purulentam exacerbare; pariter in nulla tabis ſpecie conveniunt gelatinæ paratæ ex glutinoſis vitulorum pedibus, eorumque capitibus; gravant enim ventriculum & ſic ſæpe plus detrimenti quam emolumenti adferunt.

2. METHODUS ROBORANS.

Methodus hæc, quæ roborantibus utitur, multa continet, atque inprimis corticem peruvianum a multo jam tempore laudatum tanquam egregium antiphthiſicum; dein exercitationes, equitationes, vectiones in carpento & navigationes, quibus ſolemnes Phthiſeos curationes adſcribunt; porro complectitur hæc methodus uſum balneorum frigidorum, natationem in fluviis, aqua frigida; item aërem campeſtrem, fumos aromaticos, commorationem in ſylvis, inter pineta, tandem balneum terræ, balneum fimi, vinum, elixirium vitrioli, ſalviam, aquas martiales, lichenem islandicum, polygalam, corticem ſalicis albæ atque

que alia. De his remediis pauca quædam dicam.

Quæritur hic inprimis, an cortex peruvianus in internis ſuppurationibus conveniat, ubi exitus puri nullus datur? Aſſero rariſſime convenire, juvare nunquam, etſi conveniat; convenire rariſſime forte ſub extrema morbi tempora, ubi machinam labentem per aliquot dies, aut forte ſeptimanas datus cortex ſuſtinebit. Magis prodeſt in largiſſimis ſuppurationibus externis. Quodſi vero ob diarrhæam colliquativam cortex peruvianus cito per alvum e corpore eliminaretur, prodeſt is cortex junctus arnicæ radici, aut etiam ſola radix arnicæ.

Ad methodum roborantem pertinent exercitationes, equitatio, vectio in carpento, & navigationes. In purulenta Phthiſi ſeu ſuppuratione interna equitatio nunquam prodeſt, ſed ſemper nocet, indubitata obſervata adſunt, & experimenta certa, quæ id evincunt. At eadem equitatio juvat in Phthiſi nullo præſente fomite purulento, in Phthiſi aut potius emaciatione poſt graves & longas febres, poſt evacuationes largas ſanguinis, ſeminis, ſpirituum animalium, in Phthiſi univerſim ſpuria a lanquente ventriculo orta, aut ab imminuto tono totius corporis, in Phthiſi potius ſcrophuloſa, ſed ſcrophulis nondum exulceratis, nec etiam inflammatis. Idem de motu in carpento, & de navigatione dicendum eſt, id ſolum addi debet, equita-

tio-

tionem, ſi etiam conveniat, non eſſe ſtatim primo tempore in uſum trahendam, ſed motus in initio minus valentes eſſe præmittendos, uti ſunt navigatio, aut ſi navigandi locus eſſe non poſſit ob occaſſionis defectum, motus in curru, tandem ad valentem hunc motum equitationis eſſe aſcendendum ſenſim ſine ſenſu.

Balnea frigida multis modis laudantur in Phthiſi ſcopo roborante. Utilior forte natatîonis uſus erit, quam ſolius balnei frigidi uſus. Certe quietum quem ſedere & immobilem in frigidiſſima aqua æque parum proderit ac ſedere in aëre frigido. Prout ergo debilioribus convenit deambulatio in aëre ftigidiusculo, recenti, libero, ſic etiam ambulatio aut natatio in aqua frigida conveniet.

Aër campeſtris in omni Phthiſi ptodeſt, maxime vero in illa, quæ a nimia ſanguinis aut alterius cujuscunque humoris deperditione oritur. Aër hic campeſtris, aut converſatio inter abietes & pineta una cum corporis exercitatione debiles vires excitabit & objecta ruris mentem a nimiis ſtudiis, a mœrore avocabunt. Huc etiam peregrinatio ad exteros, itinera ad thermas ſuſcepta pertinent, quæ ſæpe in Phthiſi plus præſtant, quam thermæ ipſæ, quam remedia alia; etenim aëre mutato, & corporis exercitatione, atque objectorum novitate aptam corpori, atque animo medicinam paramus.

Fu-

Fumus aromaticus. Commoratio in cubiculis fumo aromatico luſtratis; ipſius fumi aromatici ope machinæ aut infundibuli admiſſio in pulmones Phthiſicis profuit ex laxo pulmonum ulcere ægrotantibus; cavendum ſolum eſt, ne fumorum aromaticorum intra pulmones ſuſceptio tuſim exitet laxis, ulceroſis, ſanguinem fundentibus pulmonibus infeſtam.

Palneum terræ adhibent, qui ægros ſcrobibus aut foſſis comittunt, ut ſic vapore terræ reficiantur. Sed converſatio ruralis gratior eſt & utilior boc terræ balneo.

Palneum fimi, dum Phthiſici ſtabulis includebantur fimo pecorum quaſi immerſi. Spurcum hoc remedium ſana ratio refutat.

Vinum etiam tanquam antiphthiſicum laudatur; vinum ſcilicet auſterum, oleoſum in tabe ſenum, & in illa tabe, quæ oritur a nimia evacuatione, & debilitate.

Salvia. Narrabat illuſtriſſ. noſter Præſes L. B. de Störck ſe quondam Phthiſicum curaſſe ſolo ſalviæ infuſo, ubi nec lac, nec aliud proderat. Forte inducta fuit hæc tabes a nimia evacuatione materiæ perſpirabilis.

Elixirium vitrioli adeo commendatum Phthiſim ſolum a læſa ventriculi functione oriundam ſanaſſe videtur; purulentam Phthiſim exacerbat certe.

Reli-

Reliqua roborantia, quæ adhuc adduxi, per ſe ſacile intelliguntur, in qua Phthiſeos ſpecie ſint adhibenda.

3. METHODUS BALSAMICA ET DETERGENS.

Hæc methodus in eo conſiſtit, ut ægro aut balſama nativa, peruvianum, balſamum de copaiva propinemus, aut loco balſamorum herbas, cortices, & ligna balſamica. Hæc methodus quoque in uſum trahit aquam picis.

Prodeſt hæc methodus in tabe incipiente ab acri ſcabioſo, ab acri herpetico, humorum maſſam coinquinante; in omni acri, quod ad vias urinarias adhucdum poſſit ablegari. Hinc in ſcabie, in ichoribus retropulſis, in tinea quodam unquento intempeſtive adhibito, retropreſſa, & inde orta Phthiſi indicatur; nocet autem in tabe orta a fomite purulento, a vomicis clauſis.

4. METHODUS RESOLVENS.

Hæc methodus reſolventibus utitur uti ſaponibus vegetabilibus & nativis, aut artefactis; huc pertinet methodus illa, quæ gummiferulacea Phtiſicis præſcribit, itemque ſuccos recentes taraxaci, cerefolii, beccabungæ, quæ præſcribit aquas medicatas leviter ſalitas, præcipue ſelteranas cum & ſine lacte. Methodus hæc reſolvens utitur pariter aqua marina ad libram unam

 quo-

quotidie ebibenda, utitur tenui infuſo rhei, decoćto cichorei, taraxaci. graminis.

Prodeſt hæc methodus in Phthiſi ſcrophuloſa glandularum, in Phthiſi poſt febres intermittentes, poſt tuſſes ſtomachicas neglećtas, univerſim in Phthiſi orta ab infarctu viſcerum abdominalium, & ipſius pulmonis pituitoſo.

5. METHODUS ANTIPHLOGISTICA.

Hæc methodus ſolum convenit in Phtiſi inflammatoria, dum ſcilicet una particula pulmonum poſt alteram ob inflammatoriam indolem in ſuppurationem abit. Hinc quo magis imminuas inflammationem, eo minor fiet ſuppuratio, & ſi hanc penitus tollere poſſes, tolleres quoque & ſuppurationem & Phthiſim, cum locus ulceroſus ſponte conſolidaretur. Hæc Phthiſis inflammatoria plerumque ſolet ſequi hæmotöen illam inflammatoriam, quam contingere videmus in hominibus teneris, junceo & arundineo quaſi corpore donatis, collo gracili, ſcapulis depreſſis, genis roſeis, ingenio præcoci, & ſubtili, fibra donatis delicatula & ſumme irritabili.

Conſiſtit hæc methodus in V. S. parvis frequenter inſtitutis ita tamen, ut caveas, ne vires vitæ nimis proſternas; remedia emollientia, antiphlogiſtica ſolum dabis, uti althæam, floresverbaſci, ſerum lactis, lac ebutyratum &c.

6. ME-

6. METHODUS EVACUANS PER EMESIN.

Certa exſtant & præcipue Cl. Mortoni in tractatu de Phthiſi obſervata remediorum evacuantium, ſed præcipue emeticorum binorum in Phthiſi proficuorum, ſed æque certum eſt, emetica hæc, ut ut leniora ſæpe nocere debere, eſſe ergo peculiarem quandam Phthiſis ſpeciem, ubi emetica indicantur. Indicantur autem in illa Phthiſeos ſpecie quæ oritur à vitio ventriculi poſt febres intermittentes longas, ſuffocatas cortice peruviano aut aliis adſtringentibus remediis, in Phthiſi orta a ſaburra bilioſa, pituitoſaque neglecta traductaque ad ſecundas vias, & ad pulmones decumbente; in Phthiſi orta poſt tuſſim ſtomachicam, verminoſam, item poſt febres quasdam æſtivas pulmones peculiariter petentes.

Supereſt adhuc, ut quædam dicam, qua ratione ſymptomatibus quibusdam in Phthiſicis obvenientibus ſit ſiccurendum. Symptomata vero hæc præcipua ſunt: tuſſis moleſta admodum & noctes inquietæ; ſudor colliquativus; diarrhæa colliquativa.

Tuſſim mitigamus omittendo illa, quæ hanc excitare valent, ſic accida, mel, oxymel ſæpe fauces irritando tuſſim faciunt. Hæc igitur tum omittere oportet, & loco horum danda ſunt mucilaginoſa, linctus confecti ex oleo amygdalarum recenter preſſo, vitello ovorum & ſyrupo diacodii

&c. quandoque etiam oportet dare opiata, aut opium ipſum ad veſperam, ut ſomnum capiant & noctes quietas tranſigant.

Sudori colliquativo occurrimus infuſo ſalviæ, decocto corticis peruviani, pariter & diarrhaæ colliquativæ cortice peruviæno mederi conamur, at ſæpe minus efficax eſt, hinc ſimul infundimus radicem arnicæ, quæ alvum ſolet magis cohibere; danda quoque ſunt parva enemata ex bolo armena, ex terebinthina, theriaca andromachi, opio, lacte.

THE-

THESES.

I.

Dantur diverſæ Phthiſis ſpecies diverſa ratione curandæ.

II.

Hinc non poteſt admitti remedium ſpecificum antiphthiſicum.

III.

Exiſtit Phthiſis inflammatoria ſolis antiphlogiſticis curanda.

IV.

Phthiſis non purulenta originem ducens a ſaburra ſyſtema gaſtricum onerante petit emeticum.

V.

In Phthiſi vere purulenta equitatio nocet.

VI.

Cortex peruvianus nocet in vomicis clauſis, aut pure non libere exeunte ob anguſtiam aperturæ.

VII.

At pure fætido, copioſo, & liberrime exeunte cum debilitate virium vitalium indicatur cortex peruvianus.

VIII.

VIII.

Pariter in ſuppurationibus externis nimiis cortex peruvianus & radix Arnicæ reliquis palmam præripiunt.

IX.

In tabe dorſali cortex peruvianus & balnea frigida præſtantiſſima ſunt remedia.

X.

Opium ad mitigandam tuſſim nocturnis horis Phthiſicis exhiberi debet.

XI.

Diarrhæa colliquativa cum ſuppreſſione ſputorum mortem in propinquo eſſe indicat.

XII.

Si difficilis & ſonora deglutitio accedat, moriuntur.

